

Аналітична довідка про розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.06.09

Протягом II кварталу 2009 року в Державному реєстрі фінансових установ кількість недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) зменшилася на 1, кількість адміністраторів, що мають ліцензію на здійснення діяльності з адміністрування НПФ, збільшилась на 2.

Основні показники діяльності НПФ та темпи їх приросту наведені в табл.1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

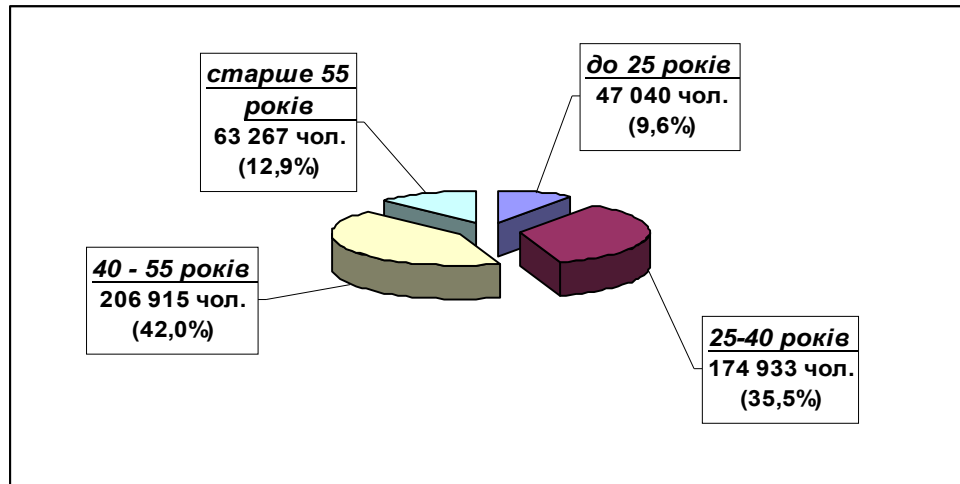
Недержавні пенсійні фонди	2006	2007	2008	1 квартал 2009	2 квартал 2009	Темпи приросту, %
						2 квартал 2009/1 квартал 2009
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів (тис. шт.)	41,5	55,9	62,3	61,9	62,2	0,5
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	193,3	278,7	482,5	488,8	492,2	0,7
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	137	281	612,2	660,7	734	11,1
Пенсійні внески (млн. грн.), у т.ч.	119,7	234,4	582,9	628,4	669,7	6,6
- від фізичних осіб	5,3	14	26	27,3	28,7	5,1
- від юридичних осіб	108,2	220,4	556,8	601	640,9	6,6
- від фізичних осіб-підприємців	0,02	0,04	0,1	0,1	0,1	0,0
Пенсійні виплати (млн. грн.)	4	9,1	27,3	40,1	52,9	31,9
Кількість осіб, що отримали/отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	3,9	5,5	10,9	13,2	16,8	27,3
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	23,4	68,1	86,8	106	153,1	44,4
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	6,1	16,6	31,6	35,3	39,2	11,0

Станом на 30.06.09 адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 62 154 пенсійні контракти з 48 483 вкладниками, з яких 2 293 вкладники, або 4,73%, – юридичні особи, а 46 189 вкладників, або 95,27%, – фізичні особи.

На кінець II кварталу 2009 року кількість учасників НПФ відповідно до укладених контрактів становила 492,2 тис. осіб, протягом кварталу вона зросла на 3,4 тис. осіб, або на 0,5%.

Як і в попередні роки, станом на 30.06.09 серед учасників НПФ більшість становили особи віком від 40 до 55 років, а саме 42% (2005р. – 44,2%, 2006р. – 43%, 2007р. – 41,9%, 2008р. – 42,5%) (рис. 1).

Розподіл учасників НПФ за віковими групами на 30.06.09

Разом із зростанням учасників НПФ зростають і обсяги сплачених пенсійних внесків. Так, станом на кінець II кварталу 2009 року всіма вкладниками недержавних пенсійних фондів було сплачено 669,7 млн. грн. пенсійних внесків. Але тут слід зазначити великий вплив на динаміку приросту пенсійних внесків фонду КНПФ Національного банку України (обсяг сплачених пенсійних внесків до КНПФ НБУ становить 57% від загального обсягу сплачених внесків до НПФ протягом II кварталу 2009 року). Загалом по системі НПЗ серед вкладників спостерігається тенденція до скорочення або тимчасового припинення сплати внесків на користь своїх учасників, що спричинена нестабільною економічною ситуацією, яка на даний час має місце в країні.

Пенсійні виплати станом на 30.06.09 склали 52,9 млн. грн., збільшившись за II квартал 2009 року на 31,8%, при цьому одноразові – на 32,6%. 16 012 учасників та 820 спадкоємців, тобто близько 3,4% учасника від загальної їх кількості отримали пенсійні виплати. Станом на кінець 2008 року пенсійні виплати склали 27,3 млн. грн.

Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 30.06.09 становить 734 млн.грн. Всього за II квартал 2009 року активи недержавних пенсійних фондів зросли на 11,1%.

Поквартальна динаміка загальних активів і їх темпів приросту у 2007-2009рр. наведена в таблиці 2.

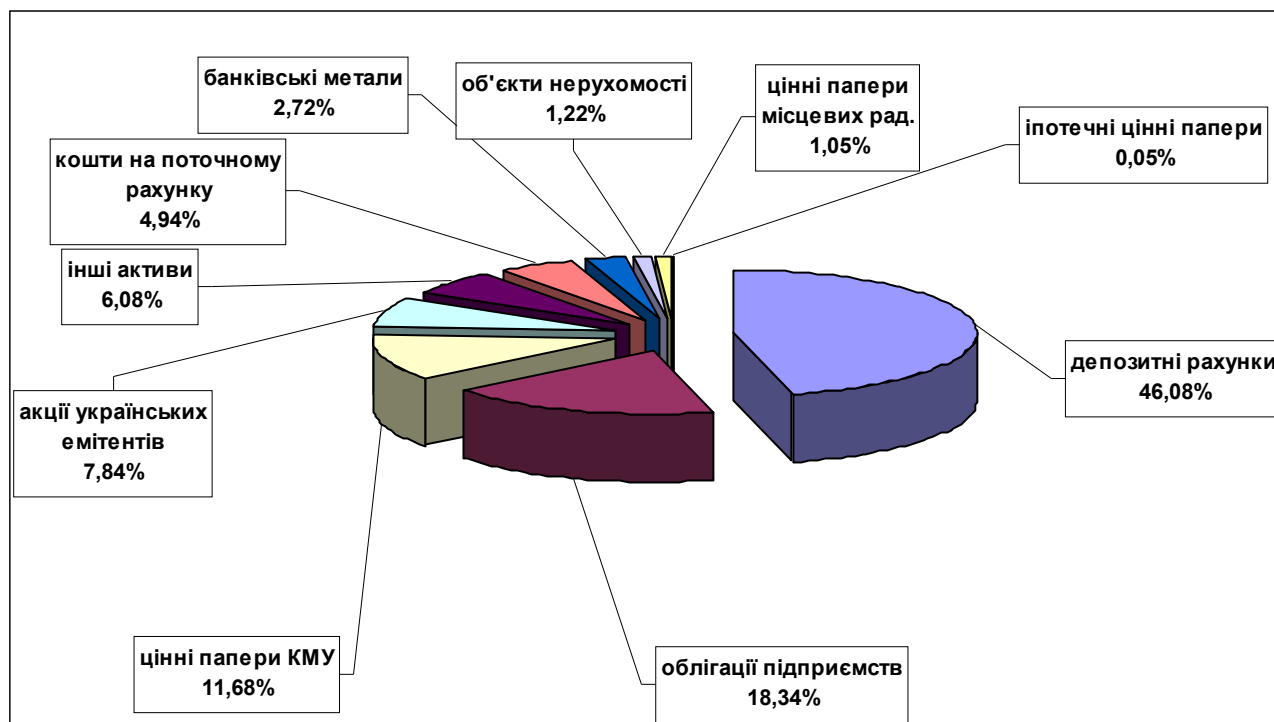
Таблиця 2

Динаміка загальних активів НПФ та щоквартальні темпи приросту у 2007-2009 рр.

Показник	30.09.07	30.12.07	31.03.08	30.06.08	30.09.08	31.12.08	31.03.09	30.06.09
	X	30.12.07/ 30.09.07	31.03.08/ 30.12.07	30.06.08/ 31.03.08	30.09.08/ 30.06.08	31.12.08/ 30.09.08	31.03.09/ 31.12.08	30.06.09/ 31.03.09
Загальні активи НПФ (млн. грн.)	229,8	280,6	404,0	480,8	552,1	612,2	660,7	734,0
Темпи приросту щоквартальні (%)	X	22,1%	44,0%	19,0%	14,8%	10,9%	7,9%	11,1%

Як видно з наведеної вище таблиці, темпи приросту активів уповільнюються. Так, якщо за I квартал 2008 р. активи НПФ різко зросли на 44% з 280,6 до 404 млн. грн. (насамперед через надходження внесків до КНПФ Національного банку України та ВНПФ «Емерит – Україна»), то у II кварталі 2008р. темп приросту уповільнився, склавши 19%, у III кварталі темп приросту склав 14,8%, у IV кварталі склав 10,9%, а за I квартал 2009 року склав лише 7,9%, але в той же час у II кварталі 2009 року приріст пенсійних внесків дещо збільшився та склав 11,1%. Надалі слід очікувати подальшого уповільнення темпів приросту активів НПФ.

У цілому структура консолідованого портфеля недержавних пенсійних фондів та напрямки інвестицій його активів має такий вигляд:

Структура консолідованого портфеля інвестованих на 30.06.09 пенсійних коштів

У загальній структурі інвестиційного портфеля НПФ активи розподіляються таким чином:

- частка корпоративних облігацій у абсолютному виразі збільшилась з 130 321,3 до 134 600,4 тис. грн., в той час як їх частка в консолідованому портфелі зменшилася з 19,7% до 18,3%. При цьому термін погашення по облігаціях визначений у межах від 06.05.09 до 30.11.15;

- 46,1%, або 338 258,7 тис. грн. розміщено на банківських депозитах (в одному чи декількох банках). При цьому мінімальна ставка за депозитами становить 6,0%, а максимальна – 35,0% (ВАТ «АКБ «Капітал»).

Перевищення загалом по системі дозволеної законодавством норми 40% спричинене в першу чергу початком роботи двох великих фондів: КНПФ «Національного банку України» та ВНПФ «Емерит-Україна», які ще не встигли привести структуру активів до норм, визначених законодавством, і майже всі активи розміщені на депозитних банківських рахунках.

Станом на 31.03.2009 з метою забезпечення схоронності активів та капіталу постановами правління НБУ було призначено тимчасову адміністрацію в 17 банківських установах. У семи з них знаходяться грошові кошти учасників 42 недержавних пенсійних фондів (далі - НПФ) на загальну суму близько 44,9 млн. грн., що складає 7 % від загальної вартості активів усіх НПФ.

Введення тимчасової адміністрації в більшості випадків автоматично призводить до введення мораторію на задоволення вимог кредиторів, тобто «заморожує» використання активів НПФ компаніями з управління активами на депозитних рахунках банків з метою подальшого інвестування, пенсійних виплат учасникам НПФ тощо.

Найбільшим «боржником» серед банківських установ є ТОВ "Укрпромбанк", у якому зосереджено 28,4 млн. грн. грошових коштів учасників недержавного пенсійного забезпечення 32 НПФ.

Перелік банківських установ з тимчасовою адміністрацією, на рахунках яких розміщені грошові кошти НПФ

№	Назва банку	Грошові кошти (станом на 30.06.09 (грн.))
1	ТОВ "Укрпромбанк" (пост. Правління НБУ від 20.01.2009 №19/БТ)	28 355 328,20
2	ВАТ КБ "Надра" (пост. Правління НБУ від 10.02.2009 №59)	9 893 263,14
3	АБ "Банк регіонального розвитку" (пост. Правління НБУ від 23.03.2009 №157)	2 788 527,48
4	ВАТ КБ "Причорномор'я" (пост. Правління НБУ від 30.01.2009 №37)	2 737 969,08
5	АКБ "Київ"(пост. Правління НБУ від 09.02.2009 №53)	604 332,00
6	АКБ "Трансбанк" (пост. Правління НБУ від 28.02.2009 №97)	262 630,14
7	ВАТ "Родовід Банк" (пост. Правління НБУ від 18.03.2009 №142)	211 801,59
	РАЗОМ	44 853 851,63

Держфінпослуг вживаються заходи в частині координації зусиль Держфінпослуг та Національного банку України стосовно недопущення безпідставних відмов з боку банків стосовно повернення грошових коштів, розміщених на депозитних рахунках недержавними пенсійними фондами.

Заслуговує уваги зростання частки державних цінних паперів у сукупному портфелі НПФ з 9,9% (65,2млн.грн.) на кінець I кварталу 2009р. до 11,7% (85,7млн.грн.) на кінець II кварталу 2009р. При цьому також зросла дохідність за ОВДП з 7-8% у 2007 до 15-16% у 2008 – початку 2009р.

Це може сприяти підвищенню довіри до державних цінних паперів проти корпоративних при погіршенні економічної ситуації в країні.

Однак частка державних цінних паперів у сукупному портфелі НПФ залишається ще низькою. Така ситуація в Україні пов'язана з тим, що державні цінні папери не орієнтовані на інституціональних інвесторів, маючи рівень дохідності до недавнього часу, нижчий від рівня інфляції.

Починаючи з 2007 року в портфелях деяких НПФ з'явилися іпотечні цінні папери, їх частка станом на кінець I кварталу 2009р. в цілому складає менше 0,1%, проте це дуже далеко до максимально дозволеного законодавством рівня – 40% від загальної вартості активів.

Також у II кварталі 2009 року проти I кварталу в консолідованому портфелі НПФ дещо збільшилась частка акцій українських емітентів з 7,2% до 7,8% (з 47,5 до 57,5 млн. грн.), що може свідчити про початок позитивних зрушень на фондовому ринку України.

Зазначені тенденції в інвестуванні активів недержавних пенсійних фондів свідчать про переорієнтацію компаній, що управляють активами, на більш надійні фінансові інструменти, передбачені законодавством з недержавного пенсійного забезпечення. Такими інструментами насамперед є державні цінні папери, банківські метали та депозитні рахунки в комерційних банках, про що свідчить зростання їх часток в інвестиційному портфелі пенсійних фондів.

Суттєвим фактором, що впливає на розмір інвестиційного доходу, є також те, що розмір залучених пенсійних внесків є незначним для забезпечення можливості здійснення диверсифікації пенсійних активів у дохідні фінансові інструменти. Крім того, такий інструмент, як державні цінні папери, цінні папери місцевих рад, як основні інструменти вкладення пенсійних коштів, не має широкого попиту серед управляючих компаній у зв'язку з низьким рівнем дохідності.

За період існування пенсійних фондів загальна сума інвестиційного доходу склала 153,1 млн. грн., або 22,9% від суми сплачених внесків, збільшившись протягом II кварталу 2009 року на 47 млн. грн., або на 44,3%. Однак слід зауважити, що інвестиційний дохід КНПФ Національного банку України станом на 30.06.09 склав близько 40 % від інвестиційного доходу всіх працюючих НПФ. Проте інвестиційна діяльність більшості НПФ протягом II кварталу 2009 року характеризується незначним прибутком. Це, насамперед, зумовлено скрутним становищем на фондовому ринку України, що призводить до істотного падіння ринкової вартості акцій українських емітентів в інвестиційних портфелях НПФ.

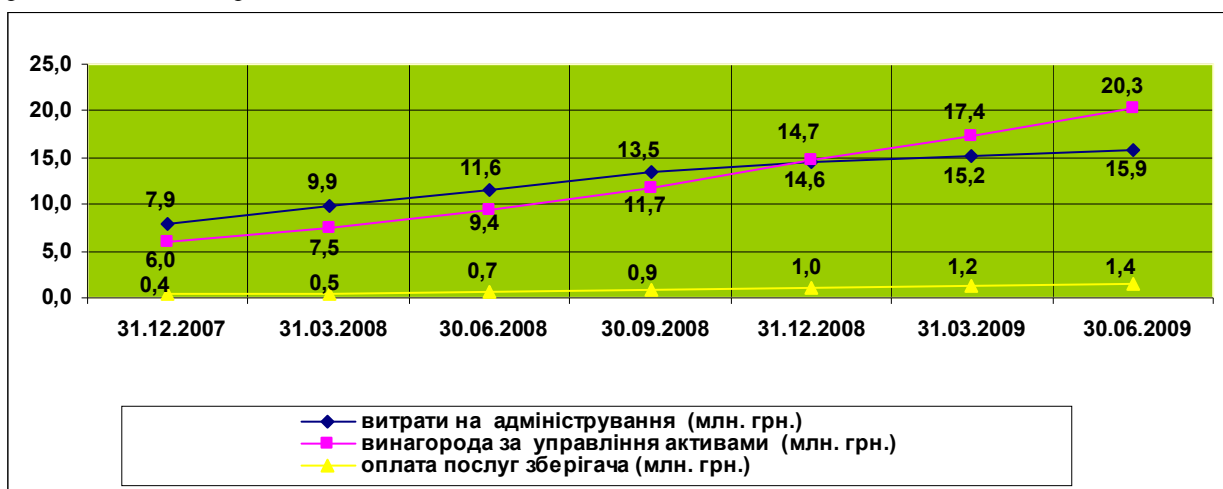
Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, зросли на 11,2% і в цілому за час існування пенсійних фондів складають 39,2 млн. грн.

та залишаються в межах нормативів, встановлених законодавством з недержавного пенсійного забезпечення.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів	млн. грн.
-витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду	15,9
-винагорода за надання послуг з управління активами пенсійного фонду	20,3
-оплата послуг зберігача	1,4
-оплата послуг з проведення планових аудиторських перевірок пенсійного фонду	0,2
-оплата послуг торговців цінними паперами (посередника)	1,2
-оплата інших послуг, які не заборонені законодавством з питань недержавного пенсійного забезпечення	0,2
Разом	39,2

Найбільші витрати припадають на оплату послуг з управління активами пенсійного фонду і складають 20,3 млн.грн., або 51,8%. Витрати на оплату послуг з адміністрування НПФ – 15,9 млн.грн., або 40,5 %.

Динаміка зростання витрат на обслуговування НПФ адміністратором, КУА та зберігачем протягом 2008-1 півріччя 2009.

Починаючи з IV кварталу 2008 року спостерігається перевищення винагороди за надання послуг з управління активами пенсійного фонду над витратами на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду, що свідчить про падіння динаміки росту пенсійних внесків учасників, які є базою для нарахування винагороди з адміністрування НПФ.

Натомість частка витрат на оплату винагороди з управління активами зростає одночасно зі збільшенням чистої вартості активів НПФ.

У цьому контексті слід зазначити, що в економічних умовах сьогодення КУА вигідно не враховувати ринкову вартість цінних паперів, штучно збільшуючи розмір винагороди, що і спостерігається в діяльності окремих НПФ.

Проблеми добровільного пенсійного забезпечення в Україні в умовах сьогодення продовжують залишатись актуальними.

З метою ефективного вирішення питань розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення, які сприятимуть оперативному реагуванню на негативні прояви в цій сфері та вживанню заходів щодо

стабілізації та надійності функціонування системи, виникає необхідність доопрацювання проекту Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» з урахуванням антикризових явищ.

На цей час Держфінпослуг запропоновано поновити роботу групи, яка створена у Комітеті Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності, для опрацювання пропозицій до проекту Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про недержавне пенсійне забезпечення” (реєстраційний номер 0882 від 23.11.2007) з урахуванням антикризових заходів стосовно подальшого забезпечення стабільної діяльності суб’єктів недержавного пенсійного забезпечення при підготовці до другого читання (проект звернення до Верховної Ради України направлено до Кабінету Міністрів України листом від 01.06.2009 № 783/09-2).

Зокрема, законопроектом пропонується внесення таких змін:

розширення повноважень регулятора фінансових ринків у частині зняття вимог щодо рівня рейтингу інструментів, у які можуть розміщуватися активи пенсійних фондів, та в частині встановлення напрямів та граничних рівнів інвестування активів недержавних пенсійних фондів, а також вимог до розміщення цих активів;

усунення множинності органів державного регулювання у сфері нагляду за суб’єктами недержавного пенсійного забезпечення.

Також продовжується робота над реалізацією Стратегії розвитку пенсійної системи, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.12.2005 № 525-р.

14.07.2009 Держфінпослуг був схвалений для оприлюднення проект розпорядження „Про затвердження Змін до Положення про провадження діяльності з адміністрування недержавного пенсійного фонду”, спрямований на формування єдиного підходу щодо розрахунку чистої вартості одиниці пенсійних внесків.